

BIBLIJNY JĘZYK ARAMEJSKI GRAMATYKA KOMPLETNE PREPARACJE SŁOWNIK

BIBLICA ET JUDAICA

Redaktorzy naukowi serii:

Marek Parchem

Anna Kuśmirek

1. MAREK PARCHEM, *Obraz Boga w pismach apokaliptycznych okresu Drugiej Świątyni*
2. ZUZANNA KOŁAKOWSKA-PRZYBYŁEK, *Władza Boga nad krainą umarłych w Starym Testamencie oraz w literaturze okresu Drugiej Świątyni*
3. WIESŁAW SZLACHETKA, *Posłannictwo Jezusa Chrystusa w Ewangeliach synoptycznych. Studium literacko-egzegetyczne Mt 10,34-36 i Łk 12,51-53.*
4. MAGDALENA BUTKIEWICZ, *Propaganda w epoce hellenistycznej na przykładzie działań władców z dynastii Seleucydów*
5. MAREK PARCHEM, *Biblijny język aramejski: gramatyka, kompletne preparacje, słownik*

Marek Parchem

BIBLIJNY JĘZYK ARAMEJSKI

GRAMATYKA
KOMPLETNE PREPARACJE
SŁOWNIK

**„Bernardinum”
Pelplin 2016**

Recenzenci:

Ks. prof. dr hab. Mirosław S. Wróbel (KUL JPII)
Prof. UKSW dr hab. Anna Kuśmirek

Redakcja techniczna, skład i łamanie:
Studio Klon

Projekt okładki:
Katarzyna Gadamska-Rewucka

Na okładce wykorzystano Codex Petropolitanus (dawniej: *Codex Leningradensis* B19A), strona 890 (= Dn 6,25-7,12), za: https://archive.org/stream/Leningrad_Codex/Leningrad#page/n890/mode/1up;
rękopis dostępny również w *BibleWorks 10*

Druk i oprawa:

Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o.
ul. Biskupa Dominika 11, 83-130 Pelplin
tel. (58) 536 17 57; fax (58) 536 17 26
bernardinum@bernardinum.com.pl
www.bernardinum.com.pl

Copyright © 2016 by Bernardinum & Marek Parchem
All rights reserved

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Książka, ani żadna jej część, nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana czy powielana mechanicznie, fotooptycznie, zapisywana elektronicznie lub magnetycznie, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy.

ISBN 978-83-7823-674-0

SPIS TREŚCI

Przedmowa	13
Wykaz skrótów gramatycznych	17

OGÓLNE WPROWADZENIE

1. WIADOMOŚCI WSTĘPNE	21
1.1. Miejsce aramejskiego wśród języków semickich	22
1.2. Nazwa	24
1.2.1. Aramejski	24
1.2.2. Syryjski	25
1.2.3. Chaldejski	25
1.3. Podział i krótkie dzieje języka aramejskiego	26
1.3.1. Staro-aramejski (X w. - ok. 700 r. przed Chr.)	27
1.3.2. Imperialny aramejski (ok. 700 - 200 przed Chr.)	29
1.3.3. Środkowo-aramejski (ok. 200 r. przed Chr. - ok. 200 r. po Chr.)	30
1.3.4. Późno-aramejski (ok. 200 - 700 po Chr.)	31
1.3.5. Współczesny aramejski (po 700 r. po Chr.)	32
1.3.6. Miejsce biblijnego aramejskiego w ogólnej klasyfikacji języka aramejskiego	32

GRAMATYKA

2. PISMO ORAZ PODSTAWOWE ELEMENTY FONOLOGII I FONETYKI	39
2.1. Pismo	39
2.1.1. Historia pisma aramejskiego	40
2.1.2. Alfabet – charakterystyka pisma spółgłoskowego	46
2.2. System fonologiczny	47
2.2.1. Spółgłoski	48
2.2.2. Litery oznaczające samogłoski (<i>matres lectionis</i>)	53

2.3. Tekst masorecki i masora	55
2.3.1. Systemy wokalizacji	56
2.3.2. Znaki samogłoskowe w systemie tyberiadzkim	58
2.3.3. Niektóre ważniejsze znaki diakrytyczne	60
2.3.4. Ketib – Qere	62
2.4. Uwarunkowane zmiany fonetyczne	63
2.4.1. Przystawienie (metateza)	63
2.4.2. Upodobnienie (asymilacja)	64
2.4.3. Dodanie spółgłoski	65
2.4.4. Zanik spółgłoski (elizja)	65
2.4.5. Zmiana spółgłoski (mutacja)	66
2.4.6. Podwojenie (geminacja)	67
2.4.7. Wpływ spółgłosek gardłowych na samogłoski	68
2.5. Struktura sylaby i samogłoski	69
2.5.1. Sylaba	69
2.5.2. Zmiany samogłosek	71
A. Półsamogłoski i dyftongi	71
B. Samogłoski długie	72
C. Samogłoski krótkie	72
D. Formy pauzalne	73
2.5.3. Akcent	74
3. PODSTAWOWE ELEMENTY MORFOLOGII	77
3.1. Zaimek (<i>pronomem</i>)	78
3.1.1. Zaimek osobowy (<i>personale</i>)	78
3.1.2. Zaimek wskazujący (<i>demonstrativum</i>)	80
3.1.3. Zaimek pytający (<i>interrogativum</i>)	80
3.1.4. Zaimek względny (<i>relativum</i>)	81
3.2. Imię (<i>nomen</i>)	81
3.2.1. Rzeczownik (<i>nomen</i>) i przymiotnik (<i>adjectivus</i>)	82
3.2.1.1. Rodzaj i liczba	82
3.2.1.2. Stan zależności (<i>status</i>)	84
3.2.1.3. Typy imion	86

3.2.1.4. „Odmiana” imion	89
3.2.1.4.1. Klasa I: Imiona segolowe	89
3.2.1.4.2. Klasa II: Imiona niesegolowe z dwiema samogłoskami zmiennymi	92
3.2.1.4.3. Klasa III: Imiona z pierwszą samogłoską krótką i drugą długą	92
3.2.1.4.4. Klasa IV: Imiona z pierwszą samogłoską długą i drugą krótką	94
3.2.1.4.5. Klasa V: Imiona z podwojoną rdzenną spółgłoską końcową	95
3.2.1.4.6. Klasa VI: Imiona z końcówką ם (lub ם׃)	96
3.2.1.4.7. Klasa VII: Imiona żeńskie zakończone na ם z niezmiennymi samogłoskami	97
3.2.1.4.8. Klasa VIII: Imiona żeńskie zakończone na ם ze zmiennymi samogłoskami	98
3.2.1.4.9. Klasa IX: Imiona żeńskie zakończone na ם lub ם׃	98
3.2.1.4.10. Klasa X: Imiona nieregularne	99
3.2.2. Liczebnik (<i>numerales</i>)	99
3.3. Czasownik (<i>verbum</i>)	101
3.3.1. Ogólna charakterystyka	102
3.3.2. Czasownik mocny – regularny	106
3.3.2.1. Koniugacja podstawowa: p ^e ‘al (oraz p ^e ‘il / p ^e ‘ēl)	106
A. Perfectum	107
B. Imperfectum	107
C. Imperativus	108
D. Infinitivus	109
E. Participium	109
F. Koniugacja zwrotna: hitp ^e ‘ēl	110
G. Koniugacja bierna: p ^e ‘il	111
3.3.2.2. Koniugacje intensywne	111
A. Pa‘ēl	111
B. Hitpa‘al	112
3.3.2.3. Koniugacje przyczynowe	113
A. Haṣp‘ēl (hafel)	114
B. Hōṣp‘al (hofal)	115
C. Šaṣp‘ēl (szafel) i hištaṣp‘al (hisztafal)	116

3.3.3. Czasownik częściowo nieregularny	118
3.3.3.1. Czasowniki z pierwszą gardłową	118
3.3.3.2. Czasowniki z drugą gardłową	121
3.3.3.3. Czasowniki z trzecią gardłową	123
3.3.4. Czasownik słaby - nieregularny	125
3.3.4.1. Czasowniki z pierwszą spółgłoską słabą	125
A. Czasowniki z pierwszą א (א"ב)	125
B. Czasowniki z pierwszą י (י"ב)	128
C. Czasowniki z pierwszą ו (ו"ב)	130
3.3.4.2. Czasowniki z drugą spółgłoską słabą ו lub ו (ו"ו)	133
3.3.4.3. Czasowniki z drugą spółgłoską powtórzoną (ו"ו)	137
3.3.4.4. Czasowniki z trzecią spółgłoską słabą (ו"ו)	140
3.3.4.5. Czasowniki szczególnie nieregularne	145
A. Czasowniki podwójnie słabe	145
B. Czasowniki z różnymi nieregularnościami	146
3.3.5. Czasownik z sufiksem zaimka osobowego	147
3.3.5.1. Perfectum z sufiksami	148
3.3.5.2. Imperfectum z sufiksami	149
3.3.5.3. Imperativus z sufiksami	150
3.3.5.4. Infinitivus z sufiksami	150
3.3.5.5. Participium z sufiksem	150
3.4. Partykuły (<i>particulae</i>)	151
3.4.1. Przysłówki (<i>adverbia</i>)	151
3.4.1.1. Przysłówki miejsca (<i>loci</i>)	153
3.4.1.2. Przysłówki czasu (<i>temporis</i>)	154
3.4.1.3. Przysłówki sposobu (<i>modi</i>)	154
3.4.1.4. Przeczenia (<i>negationes</i>)	156
A. Przeczenie אִלּ	156
B. Przeczenie לֹא	157
C. Złożone formy negacji	157
3.4.1.5. Wykrzykniki (<i>interiectiones</i>)	158
3.4.1.6. Partykuły pytające (<i>interrogationes</i>)	158
3.4.1.7. אִי	159
3.4.2. Przyimki (<i>praepositiones</i>)	159
3.4.2.1. Przyimek אִ	162
3.4.2.2. Przyimek אִ	163

3.4.2.3. Przyimek ל	165
3.4.2.4. Przyimek מן	167
3.4.2.5. Przyimek ער	169
3.4.2.6. Przyimek על	170
3.4.2.7. Przyimek עם	171
3.4.2.8. Przyimek קדם (lub קדם)	171
3.4.2.9. Pozostałe przymki	172
3.4.3. Spójniki (<i>coniunctiones</i>)	172
3.4.3.1. Spójniki łączne (<i>copulativae</i>)	173
3.4.3.2. Spójniki rozłączne (<i>disiunctivae</i>)	174
3.4.3.3. Spójniki przeciwstawne (<i>adversativae</i>)	175
3.4.3.4. Spójniki wyjaśniające (<i>explanativae</i>)	175
3.4.3.5. Spójniki celowe (<i>finales</i>)	175
3.4.3.6. Spójniki przyczynowe (<i>causales</i>)	176
3.4.3.7. Spójniki czasowe (<i>temporales</i>)	176
3.4.3.8. Pozostałe spójniki	177
4. PODSTAWOWE ELEMENTY SKŁADNI	179
4.1. Typy zdań	180
4.1.1. Zdania nominalne	180
4.1.1.1. Podmiot zdania nominalnego	181
4.1.1.2. Orzeczenie zdania nominalnego	181
4.1.1.3. Szyk wyrazów w zdaniu nominalnym	182
4.1.1.4. Aspekt „czasowy” zdań nominalnych	183
4.1.2. Zdania czasownikowe (werbalne)	184
4.1.2.1. Szyk wyrazów w zdaniu czasownikowym	184
4.1.2.2. Stosunek orzeczenia do podmiotu	185
4.1.2.3. Zdania bezosobowe	186
4.1.2.4. Dopełnienie bliższe	186
4.2. Składnia imienia	187
4.2.1. Stan określony (<i>status emphaticus</i>)	187
4.2.2. Stan zależny (<i>status constructus</i>)	188
4.2.3. Dopełniacz (<i>genetivus</i>)	189
4.2.4. Apozycja (dopełnienie)	190
4.2.5. Przymiotnik i jego stopniowanie	190

4.2.6. Liczebnik	191
4.3. Składnia zaimka	192
4.3.1. Zaimek osobowy	192
4.3.2. Zaimek sufigowany	193
4.3.2.1. Zaimek sufigowany z imieniem	193
4.3.2.2. Zaimek sufigowany z czasownikiem	193
4.3.3. Zaimek przynależności (<i>pronomem possessoris</i>)	193
4.3.4. Różne funkcje ܐܘܪܝܢܐ	194
4.4. Składnia czasownika	194
4.4.1. Użycie koniugacji z sufiksami (<i>perfectum</i>)	195
4.4.1.1. Perfectum z czasownikami wyrażającymi stan	195
4.4.1.2. Perfectum z czasownikami wyrażającymi czynność	197
4.4.1.3. Funkcje modalne	198
4.4.2. Użycie koniugacji z prefiksami (<i>imperfectum</i>)	198
4.4.2.1. Imperfectum w aspekcie czasowym	199
4.4.2.2. Imperfectum w funkcjach modalnych	200
A. Funkcje modalne w odniesieniu do wykonawcy czynności	200
B. Funkcje modalne w odniesieniu do mówiącego	200
C. Modalność epistemiczna	201
4.4.2.3. Jussivus	201
4.4.3. Imperativus	202
4.4.3.1. Rozkaz	202
4.4.3.2. Pozwolenie	203
4.4.3.3. Prośba	203
4.4.3.4. Życzenie	204
4.4.4. Bezokolicznik (<i>infinitivus</i>)	204
4.4.4.1. Funkcja nominalna	204
4.4.4.1. Funkcja czasownikowa	205
A. Dopełnienie czasownika głównego	205
B. Cel / zamiar	206
C. Zakaz	206
4.4.5. Imiesłów (<i>participium</i>)	206
4.4.5.1. Imiesłów czynny	207
A. Funkcje nominalne	207

B. Funkcje czasownikowe	208
C. Formuła składająca się z dwóch imiesłowów (עֲנֵה וְאָמַר)	210
4.4.5.2. Imiesłów bierny	210
A. Funkcje nominalne	210
B. Funkcje czasownikowe	211
4.5. Rodzaje zdań szczegółowych	212
4.5.1. Zdania pytające	212
4.5.2. Zdania przeczące	213
4.5.3. Zdania wykrzyknikowe	216
4.5.4. Zdania względne	217
4.5.5. Zdania warunkowe	220
4.5.6. Zdania celowe (zamiarowe)	221
4.5.7. Zdania skutkowe	222
4.5.8. Zdania przyczynowe	223
4.5.9. Zdania przyzwalające	224
4.5.10. Zdania czasowe	225

PREPARACJE

Preparacje do wszystkich tekstów aramejskich z Biblii Hebrajskiej	227
Księga Rodzaju (Rdz 31,47)	229
Księga Jeremiasza (Jr 10,11)	230
Księga Daniela	231
Dn 2,4b-49	231
Dn 3,1-30	274
Dn 3,31-4,34	306
Dn 5,1-6,1	342
Dn 6,2-29	373
Dn 7,1-28	402
Księga Ezdrasza	429
Ezd 4,8-24	429
Ezd 5,1-17	445
Ezd 6,1-18	463
Ezd 7,12-26	482

SŁOWNIK

Słownik wszystkich słów aramejskich występujących w Biblii Hebrajskiej	499
BIBLIOGRAFIA	525
Gramatyki	525
Słowniki	527
Teksty	528
Opracowania	528

Ks. prof. dr hab. MAREK PARCHEM,

ur. 1966 r., kapłan Diecezji Pelplińskiej; profesor nauk teologicznych, kierownik *Katedry Literatury Międzytestamentalnej* w Instytucie Nauk Biblijnych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Pelplinie; doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie bibliistyki (UKSW, Warszawa), licencjat nauk biblijnych (Pontificio Istituto Biblico, Roma; The Hebrew University of Jerusalem); autor kilku książek i kilkudziesięciu artykułów naukowych dotyczących Biblii i literatury z okresu Drugiej Świątyni.

Książki : *Pojęcie królestwa Bożego w Księdze Daniela oraz jego recepcja w pismach qumrańskich i w apokaliptyce żydowskiej* (RSB 9), Warszawa 2002; *The "New" Picture of David: Exegetical Analysis of 2 Sam 11:27b-12:15a*, Toruń 2005; *Świątynia według zwoju z groty 11 w Qumran* (RSB 22), Warszawa 2006; *Ostateczne zwycięstwo Boga w walce między dobrem a złem w świetle pism z Qumran* (RSB 30), Warszawa 2008; *Księga Daniela. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (NKB.ST 26), Częstochowa 2008; *Obraz Boga w pismach apokaliptycznych okresu Drugiej Świątyni* (BJ 1), Bydgoszcz 2013; redaktor książki *Pisma apokaliptyczne i testamenty* (Apokryfy Starego Testamentu, 2), Kraków - Mogilany 2010 (jego autorstwa jest obszerne wprowadzenie do apokaliptyki żydowskiej oraz przekład – po raz pierwszy na język polski – trzech apokryfów: *Apokalipsy Barucha greckiej*, *Testamentu Mojżesza*, *Apokalipsy Daniela*).

ISBN 978-83-7823-674-0

